

Jahja Drançolli

PITANJE BOŠNJAČKE ETNOGENEZE

THE ISSUE OF BOSNIAK ETHNOGENESIS

Sažetak

*Tekst je izlaganje sa promocije knjige Ibrahima Pašića **PRED-SLAVENSKI KORIJENI BOŠNJAKA, knjiga I, /Od planine Romanije do istočnih granica rimske provincije Dalmacije/, Mostar 2008. Promocija je održana 20. 11. 2008. godine.***

Summary

*This text is an expose from the promotion of Ibrahim Pasic's book **PRE-SLAVIC ROOTS OF BOSNIAKS, book I, /From the Romanija Mountain to the East Borders of the Roman Province of Dalmatia/ Mostar, 2008. The promotion was held on 20. 11. 2008.***

Poštovana gospodo!

Poštovani članovi Vijeća Kongresa bošnjačkih intelektualaca!

Poštovani potpredsjedniče Akademije nauka i umjetnosti BiH!

Poštovani članovi Udruženja Albanaca u Sarajevu!

Poštovane kolege i prijatelji!

Poštovani autore, Ibrahime Pašiću!

Dozvolite mi, prije svega, da vas sviju pozdravim i da izrazim svoje zadovoljstvo što mi je ukazana čast da danas budem u vašem gradu, u kojem sam prvi put, i da budem promotor knjige koju danas predstavljamo.

Molim vas da imate razumijevanja što ću o knjizi i njenom autoru pročitati ono što sam već napisao. Moj maternji jezik je albanski, pa se bojim da na vašem, bosanskom jeziku, ne napravim neku grešku. S obzirom na to da dolazim s Kosova, prije svega želim govoriti o knjizi i njenom značaju u historiji Albanaca.

Autor knjige, dr. Ibrahim Pašić, već je dobro poznat u albanskoj naučnoj sredini. Doktorant je našeg Filozofskog fakulteta u Prištini, a njegova knjiga *Predslavenski korijeni Bošnjaka* prerađena je i dopunjena doktorska disertacija, u čijoj izradi sam učestvovao kao Pašićev mentor.

Godine 2002. Ibrahim Pašić kandidirao je svoju doktorsku disertaciju pod naslovom *Predslavenski etnički elementi u etnogenezi Bošnjaka, s posebnim osvrtom na glasinačku ilirsku kulturu*. U prvo vrijeme nismo vjerovali da će kandidat uspjeti da savlada predloženu temu. Naš (i vaš) akademik Idriz Ajeti, koji je kasnije postao predsjednik Pašićeve Komisije za odbranu disertacije i koji je želio učestvovati u ovoj promociji, ali je zbog poodmaklih godina i zdravstvenih problema u tome spriječen, prvi je uvidio da se radi o ozbiljnom kandidatu. Krenuli smo u doktorat, i evo - došli do knjige o kojoj je riječ.

Pašićeva disertacija nastala je u vrlo teško vrijeme, poslije rata i nemilih događanja kroz koja ste i vi prošli. Rane srpske agresije na Kosovo bile su još uvijek svježe i trebalo je imati hrabrosti pa iz Sarajeva dolaziti u Prištinu. Još uvijek je vladala nesigurnost. Međutim, Pašić je imao hrabrosti da se upusti u sve ovo, i dolazio je u Prištinu više puta. Vrlo brzo smo ga prihvatili, prije svega kao čovjeka i humanistu. I pošto će ovdje biti riječi i o jeziku, od ilirskog, preko albanskog, do bosanskog, bit će zanimljiv jedan detalj. Kolega Selim Daci savjetovao je Pašiću i njegovoj gospođi Fahiri da u Prištini, na ulici, što manje govore bosanski jezik kako neko ne bi pomislio da su Srbi i da ne bi doživjeli neugodnosti. Bilo je to vrijeme kada je i jezik razdvajao. Kako vi kažete, „bilo – ne ponovilo se”. Pašića nije bilo strah, i hoću da kažem da se radi o vrlo hrabrom čovjeku, i još hrabrijem naučniku. Još veća hrabrost bila je upustiti se u lingvistička i onomastička proučavanja historije našeg albanskog jezika, koji je težak i još uvijek nedovoljno istražen. Na tom polju Pašić je pokazao zavidnu erudiciju, znanje i umijeće

da rješava najteže onomastičke probleme. Sa zadovoljstvom mogu reći, i to našem Filozofskom fakultetu u Prištini služi na čast, da je za kratko vrijeme izrastao u cijenjenog stručnjaka. Zato je članstvo u komisiji za njenu ocjenu i odbranu predloženo najvećim ilirolozima Aleksandru Stipčeviću, Radoslavu Katičiću, Marinu Zaninoviću, Zefu Mirditi. Bili smo uvjereni da iza našeg prijedloga stoji vrhunsko naučno djelo i doktorand koji je su stanju da se ravnopravno nosi s velikim stručnjacima.

U svojoj disertaciji i ovoj knjizi Pašić je pokazao da su najstariji korijeni Bošnjaka, prije svega, ilirski, i da su istovjetni s korijenima Albanaca. Uvjerljivo je pokazao da se ilirski jezik ne može dijeliti na potpuno različite ilirske jezike pojedinih ilirskih plemena, kako pogrešno smatraju neki naučnici. Nije to samo glagol *kuvendisati*, koji u jeziku Bošnjaka i u jeziku Albanaca znači „razgovarati”, „dogovarati se”. Glasinačka *Košutica*, *Maluš*, *Ljun*, *Bokljen*, *Barimo*, *Matino brdo*, *Dikalji*, *Kutuzero*, *Šena Krena*, *Šenkovići*, *Kopila*, *Kunj*, *Varaga*, *Krešnica* naši su zajednički nazivi i zajedničke riječi, od Glasinca do Kosova. Te riječi povezuju Bosnu i Kosovo, Albanace i Bošnjake.

Mnogo je zajedničkih pitanja iz bošnjačke i albanske historije koja se razmatraju u Pašićevoj knjizi. Mnoga od tih pitanja u nauci su bila osjetljiva, kao tabu teme, i još se uvijek onemogućavaju. Primjer je moj uvaženi profesor Zef Mirdita i njegov referat pod naslovom *Neki aspekti pitanja o ilirskoj osnovi albanskog etnosa*, podnesen na Simpoziju o predslavenskim etničkim elementima na Balkanu u etnogenezi južnih Slavena, održanom u Mostaru 1968. godine. U tom referatu Mirdita je hrabro tvrdio ono što je nauka neosporno potvrdila - da su Albanci ilirskog porijekla. Od nekih naučnika referat je dočekan „na nož”. Međutim, vrijeme je pokazalo ko je u pravu. U izvjesnoj mjeri, i Ibrahim Pašić je otvorio slična pitanja. Premda se direktno ne napada kao Mirdita, dijeli sudbinu Zefa Mirdite.

Kao naučnik i Albanac, želim vas informirati da je rad o bosanskom vladarskom imenu *Kulin*, prethodno objavljen i kao samostalan rad, u albanskoj nauci primljen s velikim poštovanjem. Preveden je na albanski jezik, prevela ga je Albanska akademija nauka u Tirani i objavila u svom glasilu *Candavia*. Nije mi poznato

da je taj rad, kao ni knjigu *Kulin i Prijesda*, bilo ko kritizirao. Zašto? Zato što se radi o briljantnom radu i o briljantnoj knjizi, koju je vrlo teško kritizirati. Lično sam se uvjerio u više evropskih naučnih centara da se o toj relativno maloj knjizi govori s poštovanjem. A knjiga koju danas predstavljamo još je veća i briljantnija.

Naprimjer, ilirsko ime *Kulin*, dva puta potvrđeno u imenima glasinačkih brda, primjer je besprijekorne elaboracije uspješno riješenog i završenog naučnog problema za koji je teško povjerovati da ga neko može osporiti. Uz vojničku potvrdu imena *Culinus* u antičkom Rimu, Pašić je bana Kulina definitivno smjestio u ilirsku Bosnu, na mjesto koje mu i pripada. Iste i neosporne vrijednosti su i mnoge druge Pašićeve elaboracije u ovoj knjizi. Grčka kolonizacija Glasinca i Prača, slobodan sam reći, rapsodija je istinske nauke i neosporna potvrda da se radi o istinskom naučniku. Političko organiziranje glasinačkih Ilira teško da će se bilo kada moći osporiti. Mit o glasinačkom hijatusu, koji je Pašić razotkrio na multidisciplinarni način, postao je paradigmom falsifikata i naučne zloupotrebe. Ilire u etnogenezi bosanskog stanovništva, poslije Pašića, više niko ne može osporavati.

Pašićeva knjiga govori o predslavenskim korijenima Bošnjaka jezikom koji je svima razumljiv, ne samo Bošnjacima. Nekoliko primjeraka knjige koja je dospjela na Kosovo Albancima i njihovim naučnicima posebno je razumljivo. S obzirom na to da se na Kosovu knjiga još uvijek ne može kupiti, njeni rijetki primjerci idu iz ruke u ruku, kao najzanimljivije naučno štivo koje se čita s velikim zanimanjem i pažnjom. Iliristika je za Albance fundamentalna nauka u koju se naši naučnici itekako razumiju, a knjiga Ibrahima Pašića je najaktuelnije štivo za koje se mnogi zanimaju.

Kao dugogodišnji profesor izveo sam više magistranata i doktoranata. Oni koji rade sličan posao znaju da se većina kandidata zadovolji stjecanjem titule, a poslije ne istražuju i ne pišu mnogo. Kod cijenjenog kolege Pašića je drugačije. Kada sam dobio njegovu knjigu, ostao sam zapanjen u kojoj mjeri je dopunjena i u kojoj mjeri su ojačane njene hipoteze. Fasciniraju nova otkrića. Evo nekih:

Pašić je na osnovu činjenice da u osmanskim dvojnim nazivima nema bilingvalnih bosansko-albanskih naziva lucidno zaključio

da albanski jezik na Glasincu svojevremeno nije bio stran, ili potpuno stran jezik, kao aromunski ili makedo-romanski. Da zaista nije bio potpuno nepoznat i stran pokazao je etimologijom bošnjačkih prezimena *Česko*, *Perendija*, *Kabaš*, *Balaš*, *Tanković*, *Arnautović*, koja se objašnjavaju albanskim jezikom. Postavio je još jedno važno pitanje koje će trebati razriješiti: kako to da se bošnjački rodovi s albanskim prezimenima kao što su *Arnautovići*, *Tankovići*, *Brankovići*, s naglaskom kratkog *a*, tretiraju begovskim bosanskim rodovima? Dokle doseže njihova starina? Kao student historije Sveučilišta u Zadru davno sam naučio da je vaše plemstvo, *magnates Bosnae* iz Ljetopisa popa Dukljanina, među najstarijim u Evropi. Kad počinje povijest onog dijela plemstva čija prezimena se objašnjavaju albanskim jezikom, koji je prežetak ilirskog? U kojoj mjeri je riječ o zajedničkim ilirskim korijenima i da li ih je naslutio Milan Šuflej kada je zaključio da je poznati bosanski rod Kosača svoje prezime dobio po dugoj kosi – koja je bila u modi kod albanskog plemstva.

U politički motiviranoj historiografiji Albancima se dugo vremena osporavalo pravo na etnički teritorij i domovinu. Smješteni smo u neki imaginaran i nedefiniran geografski prostor Balkana, proglašavani potomcima Tračana itd. Ove zablude albanski naučnici su uspjeli da razotkriju i ospore, a nama je čast što možemo reći da se njima pridružuje i Ibrahim Pašić. U svojoj disertaciji Pašić je pokazao albansku utemeljenost u Albaniji i na Kosovu da se radi o autohtonom stanovništvu uglavnom ilirskog porijekla, koje nije nastalo na nedefiniranom prostoru, već na prostoru navedenih zemalja, Albanije i Kosova.

Kod Ibrahima Pašića odmah smo primijetili talent za onomastiku. Kao njegov mentor, imao sam veliki problem da mu nabavim brojne knjige o albanskom jeziku, a želio je nabaviti sve. Albanskim jezikom bavila su se velika lingvistička imena poput Jokla, von Hana, Antuna Majera, Paulija, Pedersena, Čabeja itd. Kao i navedenim stručnjacima, značaj albanskog jezika Pašiću nije promakao i on mu je posvetio značajnu pažnju. O kakvom se značaju radi može se zaključiti na osnovu uvida u njegovu knjigu iz koje se vidi da su mnoge bosanske riječi istovremeno i albanske riječi, kao što je *ljesa*, *maja*, *kec*, *šiljeze*, *baljača*, brojna zajednička imena zoonima i tako dalje.

Pašićeva knjiga je velika i značajna knjiga. To je vrlo vrijedna knjiga, kakva nije napisana u posljednje vrijeme. Ona je već ušla u historiju albansko-bosanskih odnosa, kao što je i Ibrahim Pašić na velika vrata ušao i u bosansku ali i u albansku povijest. Vi, Bosanci i Bošnjaci, možete biti ponosni na Ibrahima Pašića, što imate takvog stručnjaka. Mi, Albanci, već smo mu ukazali počast time što prevodimo njegove radove na albanski jezik i objavljujemo ih u našim časopisima. Rijetki su stručnjaci kojima se u Albaniji i na Kosovu, gdje je iliristika među najrazvijenijom u svijetu, pridaje takav značaj. Promociju njegove knjige uskoro ćemo organizirati i u Prištini.

O knjizi Ibrahima Pašića može se govoriti još mnogo. Međutim, pošto ovdje vidim više promotora, ne želim uzimati previše vremena. Još jedanput čestitam autoru na kapitalnom naučnom djelu i izvanrednoj knjizi. Posebno čestitam bošnjačkoj historiografiji koja je u djelu Ibrahima Pašića otvorila nove i nepoznate stranice naše zajedničke historije. Hvala vam svima, posebno u ime dobrosusjedskih odnosa, razumijevanja i naučne saradnje Albanaca i Bosanaca, što nam je omogućio Ibrahim Pašić.

Njemu posebno hvala.

Sarajevo, 20. 11. 2008.

Prof. dr. Jahja Drançolli